

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Hertzberg, Ewald Friederich von.; af M. af Hertzberg ; oversat af det Franske [ved Niels Ditlev Riegels og Gustav Wemmenhøi].

Titel | Title:

Om Staters sande Rigdom, Handelens og Magtens Ligevegt : en Afhandling, læst i det Berlinske nyttige og skønne Videnskabers Akademies offentlige Forsamling, Kongens Fødselsdag, den 26. Januar 1786

Udgivet år og sted | Publication time and place: [Kbh.], [1786]

Fysiske størrelse | Physical extent:

48 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

16,-261,-8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020339188

16. - 26)

for up at right in gold

Emper of Teyelsen is

Wammenhöj

Harvie 1786

J. F. Fähr

de strængeste og farligste for deres Medborgeres Frihed og almindelige Lykfsalighed. De ældre og nyere Tiders Erfaring bevidner det. Denne ugiennemtrængelige Hemmelighed synes i et Monarkie allene dem nødvendig, der, usikre om deres Foranstaltningers Rigtighed og Retfærdighed, naturligen frygte enhver Publicitet, og derfor finde Statshemmeligheder der, hvor ingen er. Legger derimod en Regent, der til det almindelige Vels Befordring har store, ophöiede og rene Hensigter, fra Tid til anden, efterfom Tilfældene og Omstændighederne fordre det, ved Bekiendtgjorelser, Forordninger, Taler, eller Raadförelser i Raadets eller Nationens Forsamlinger, sin indvortes og udvortes Bestyrelses Foranstaltninger med deres Aarsager og Hensigt for Dagen, skal han derved sætte i Verk det sikkerste Middel til at forvise sig, saavel Underfaatternes som Naboomagternes Tillid og Bifald, der ikke kan være ham ligegyldige, da Nationerne, i det mindste i Europa, leve i et Slags Selskab og almindelig Republik; han skal give hine og disse en ham höist nyttig Overbeviisning om hans Foranstaltningers Viisdom, Retfærdighed og Virksomhed, og derved skal han sætte sig i Sikkerhed for sine egne Vildfarelser og de Blendverker, som ethvert Menneske, der ikkun giör sig selv Regnskab for sine Handlinger, bestandigen er udfat for. Herved röber han ikke Statens sande Hemmeligheder, hvis Antal er meget lidet, og som desuden ikke lang Tid kan undgaae en skarpseende

Ministers Skarpsindighed og Aarvaagenhed, der tiener en Naboeftat. Af disse Aarfager anfeer jeg det for en af den Brittiske Forfatnings störfte Fordele, at Kongen af Engeland ved ethvert Parlements Aabning stiller Nationen for Öinene Rigets offentlige og færskilte Sagers Tilstand, og förlanger dets Stemme. Den störste Tieneste, som en Fransk Minister nogenfinde har gjort Nationen og Kongen, er, efter mine Tanker, den, hvormed den kloge og dydige Financier *Necker* endte sit Ministerium, ved i hans bekiendte Skrifter offentligent at aflægge Regnskab for dets Förelse. Derved har han oplyst en Regiering, som venteligen ikke kiendte sig selv tilstrækkeligen, om dens virkelige Tilstand.

Overeensstemmende med disse Grundfætninger og Bevæggrunde har jeg for adskillige Aar siden meddeelt dette berömmelige Akademie i de offentlige Forsamlinger, som det sædvanligen helliger til at höitideligiöre Erindringen af Kongens Födfelsdag, en Deel af de store og gode offentlige Handlinger, som Hans Majestet har gjort i det forgangne Aars Løb, og især de overordentlige Gaver og Velgierninger, som han har overöset Underfaatterne med, i ethvert Aar, saavel for at hufvale og understötte de Ulykkelige, som for at befordre og opmuntre Agerdyrkingen, Fabrikationen, Handelen, og i Almindelighed alle National-Industriens Grene. Jeg har stræbt at opfylde dette Öiemeed i Afhandlingen, som jeg

læste her forgangen Aar, om de *Preussiske Staters Folkemængde*, hvori jeg viisde Midlerne, hvorved Kongen i hans Regierings Tid har tripleret sine Staters Folkemængde, og drevet den til en Höide, som ingen anden Nation hidtil har kunnet berömme sig af. Jeg skal i Dag vedblive at afhandle dette for Preussen og hele Europa vigtige Æmne, og jeg skal bestræbe mig for i et kort Foredrag at vise, at den store, Staten af Kongen skienkede, Folkemængde, er grundet, og at dens bestandige Fremgang hviler paa den fasteste Grundvold, og paa en Nations sande Rigdomme: *Agerdyrkning, National-Industrie og Handelens Ligevegt*, Fordele, som ikke mangle ved en naturlig Følge at lede til *Magtens Ligevegt*. Jeg vil ikke her udbrede mig over de store Grundsætninger til Nationers og Regieringers Lykfalighed, som de, der vil giennemtænke dem, vil finde tilstrækkeligen udviklede i de berömte og bekiendte Værker af *Montesquieu, Hume, Stewart, Veri* og andre, især i det grundige og classiske Verk af Engländeren *Smith*, om *Naturen og Aarsagen til Nationers Rigdom*. Jeg skal lade mig nöie med at angive disse Grundsætninger, og deraf giöre en sammentrukken Anvendelse paa vor Preussiske Stat.

En Stats sande Magt bestaaer virkeligen i en stor og til dens Landstrækning, forholdsmæssig *Folkemængde*, og som bestyres af en viis Regiering paa en Maade, der er i Stand til at forskaaffe Indvaanerne

Sikker-

Sikkerhed, nødvendig Underholdning, og ethvert ønskeligt Velgaaende, hvilket jeg af disse Grundsætninger vidtløftigere har udført i Afhandlingen, som jeg læste her samme Dag i Aaret 1782, om *Staters gjenfaldige Styrke*. En Nations *Velstand, Lykke*, eller, om man vil, *Rigdom* bestaaer unegteligen i Midlernes Overflødighed, Mængde og gode Beskaffenhed, hvorved den kan forskaaffe sig, først Livets Nødvendigheder og derpaa dets Beqvemmeligheder og Mageligheder. Saa som Korn og Sæd af alle Slags forskaaffe den sikkerste og almindeligste Underholdning og Føde for talrige Nationer (Fiskerie kan ikkun underholde fmaae Nationer) er *Agerdyrkingen* uimodsigeligen Kilden og den sikre Grundvold for store Selskabers eller Nationers Underholdning. Den er den, som frembringer Korn og alle Slags Sæd, der ere nødvendige til Menneskenes og Dyrenes Føde, som ogsaa Vin, Öl, Olie, Tobak, endog Træ. Den er den, der frembringer Hör, Hamp, Uld, Silke, som ogsaa næsten alt det, der er nødvendigt til Klæder og Livets øvrige Nødvendigheder; den forskaaffer de fornemste Materialier til Fabriker, Handelen og Seiladsen. Paa denne Maade og ved Omruskning af de naturlige og kunstige overflødige Produkter, forskaaffer den ogsaa Nationer, som ikke have Guld- og Sölv-Miner, disse Metaller, der ikke have nogen indvendig og virkelig Værdie, men formedelt deres beqvemme Brug have bekommen den,

og ere blevne antagne af alle flebne Nationer som Tegn, der forestille virkelig Rigdom, og have indtaget dens Plads. Agerdyrkningen föder ikke allene Jordens Dyrkere, men ogsaa alle andre Borgere, der ikke beskieftige sig med dens Dyrkning, dem, som tiene Staten i militaire og civile Embeder, de Lærde, Fabrikanterne, de Handlende, Fiskerne og Söefolkene, endog dem der arbeide i Minerne. Da Agerdyrkningen saaledes er den förste og fornemste Grundvold til enhver Stats og ethvert Folks Velstand, har denne Grundfætning nogen Tid saaledes taget Overhaand i Frankrig, at en vis Klasse af Landvælenskynlige Lærde, som man har givet det stolte Navn af *Economister* eller *Physiocrater*, kyndigere maaskee i Theorien end Praktiken, have bestræbt sig for ved deres Skrifter at forskaffe Landmanden Regjeringens fornemmelste og næsten hele Yndest, især i Henseende til en uindskrænket fri Udförfel af Korn; men til Vederlag har man paalagt ham næsten alle offentlige Skatters Byrde. Længe har det dog ikke været, förend man ved Erfaring og en moednere Underfölgelse har indseet, at man ikke bör drive denne Grundfætning alt for vidt, og at en viis Regjering bör drage samme Omsorg for *National-Industrien*, uden dog at tilstaae den en almindelig Fritagelse fra offentlige Byrder. Den er uden Modsigelse en Stats Velstands anden Grundvold, saasom det er den, der giver de indenlandske og naturlige Produkter en större Værdie, som og Indvaanernes Arbeid og Duelighed,

med

med en Fordeel, der almindeligen er større for dem, der beskæftige sig dermed, end den Jorddyrkerne kan tilveiebringe. Det er dette Arbeid, hvilket Hr. *Smith* fortrefseligen har beviist i det anførte Skrift, der giver en almindelig og nöiagtig Maalestok for alle Varers og Rigdommes Værdie, og Penge tiener ikkun dertil som et Middel og Instrument til Arbeidets Ombytning; thi saafom alle naturlige og kunstige Produkter ene og allene frembringes ved det Arbeid, som ethvert enkelt Medlem af Staten forretter for at føde sig selv, og ved Ombytning meddele sine Medborgere sit Overskud, og som Nationen endeligen paa samme Maade ved Ombytning meddele en anden Nation; af alle disse Præmisses følger da, at enkelte *Menneskers Arbeid* eller *National-Industrien*, udgjör den anden Grundvold til Nationens Velstand, som endog under visse Omstændigheder kan træde i den første Grundvolds, Agerdyrkingens, Sted. Saaledes har den Franske Nation med en Agerdyrking, der ofte er utilstrækkelig for den, gjort sig næsten alle europæiske Nationer skat-skyldige, længere end et Aarhundrede, ved deres Fabriker, Manufaktur og findrige Moder. Den Hollandske Nation med en utaknemmelig og æng Jordbund, som ikkun forskaffer dem en liden Deel af deres egen Fortæring, har i lang Tid drevet en stor Deel af Europas Handel og Seilads, og ved at nytte andre Nationers Sövnagtighed og Uvidenhed have de forskaffet sig næsten alle Nödvendigheder og

alle Bequemmeligheder, som de manglede, og som Hollænderne ikke selv vare Eiere af, imidlertid den spanske Nation paa den anden Side med al dens Guld og Sölv og övrige Amerikanske Rigdomme, undertiden mangle nödvendig Underholdning. Den polske Nation, der eier et frugtbart, rigt og vidtlöftigt Land, nyder ikkun dets Korn og andre Nödvendigheds-Produkter, og er berövet al anden Bequemmelighed, af Mangel paa National-Industrie, som en Fölge af Mangel paa Frihed, Eiendom, og en god Indretning i Riget. Alle disse Iagttagelser, som jeg ikkun löfelig har vedrört, tillade ikke at tvivle om den almindelige Grundfætning: at den förste, fornemste og väsentligste Grundvold til en Stats Velstand og dens *sande Rigdom*, bestaaer i en *god Agerdyrkning* og Overflödighed af indenlandske Produkter, og at *National-Industrie* udgiör den anden Grundvold, hvilken, ved at forædle de indenlandske Produkter, frembringer Fabriker og Manufaktururer, og giver saaledes en Stats kunstige Produkter Værdie. Naar en Nation har en större Mængde af indenlandske og kunstige Produkter, end den selv kan fortære, ombyttes Overfluddet fra dens Fortæring mod Overfluddet, som en anden Nation kan give den i Produkter, som den behöver, eller i rede Penge. Af denne gienfidsige Ombytning, som Nationer giöre af deres Produkters Overflud, fremstaar deres udenlandske Handel til Lands og Vands; og Forholdet, eller det mere eller mindre af Produkter,

dukter, som enhver Nation frembringer til Ombytning, udgiör *Handelens Balance*. Den, der kan frembringe det mere, især af indenlandske Produkter, har en *fordeelagtig Balance*, og Nationen, der har Balancen mod sig, maae betale det overskydende i rede Penge. En Nation, der har en fordeelagtig Balance i indenlandske Produkter, det være sig naturlige eller kunstige, som Mennesker meest behöve, saasom Korn, Læreder, Klæde og Uldengods, Træe og andre til Seiladsen nödvendige Materialier; en saadan Nation, siger jeg, har en *sikrere Balance*, end en Nation, der har den i Kiöbmandsgods, Overdaadigheds Kram, Varer af anden Nödvendighed, endog i rede Penge; og den kan efter Omstændighederne fastsætte Prisen til sin Fordeel og give Love i Handelen, især naar den har en vis Overvegt i Afsetningens Concurrence. Den beröimte *Necker* tilstaar selv i hans Finants-Skrifter, at da Frankrig ikke har en fordeelagtig Handels-Balance, uden ved dens Manufaktur og Amerikanske Koloniers Produkter, som næsten alle ere Overdaadigheds-Varer, er dens Balance den ikkun forundt af andre Nationer, og langt fra ikke sikker.

Handelens Balance har en væsentlig endog afgjort Indflydelse paa *Magtens Balance*, især siden Guld og Sölv paa en vis Maade har indtaget virkelig Rigdoms Plads. En Nation, der har en stor til Landets Strækning forholdsmeffig Folkemængde, og

vifelig en bestyres af en Regiering, der forener en god Agerdyrkning med en ligeledes god Industrie, og som ved en naturlig Følge af disse Fordele nyder en ligesaa fordeelagtig som sikker Handels-Balance, en saadan Nation, siger jeg, kan tragte efter at kaldes og spille en anseelig Magts Rolle, og den vil spille den, enten i den første eller anden Klasse af Magter, efter som dens Regent besidder Sieleævnner til. Den kan og den bör endog for dens store Fordeles Skyld altid tage Deel i Ligevegtens og Magtens *politiske Balances* Vedligeholdelse, for at forsikre sig en varig og blomstrende Tilværelse. Denne *politiske Balance*, som naturligen fødes af Selskabers og Nationers billige og fornuftige gienfaldige Mistanke, er intet andet, end en enten udtrykkeligen eller stiltiende indgaaet Forening mellem visse mindre mægtige Stater, for at fætte deres Tilværelse, Frihed og Eien-domme i Sikkerhed, ved at forhindre med forenet Magt videre Fremgang og vidt udseende Henfigter, virkelige eller muelige, af en saadan anden Magt, der allerede er bleven for mægtig ved alle Slags Tilfælde og Hændelser, eller som kan blive det endnu mere. En saadan Balance, der er grundet paa den billige Attrae og Lov af Selvvedligeholdelse, er hverken latterlig, umuelig, eller uretfærdig. Den er født, lever og vedvarer med Selskaber og Stater, og en fornuftig Undersøger vil finde den igien i alle Tiders og alle Nationers Historie, ligeledes kan man finde i Öinene faldende Beviis og Exempler derpaa i den be-

römte *Humes* Forfög og i de övrige særskilte Verker, som de Tydske Lærde *Lehmann*, *Huldenberg*, *Schmaus*, *Kahle*, *Benzel* og andre have skrevet om *Europas Balance*. Jeg vil her korteligen give en historisk Beretning om den politiske Balances Tilværelse i alle Aarhundrede.

Efter *Thucydides* havde den bekiendte Peloponnesiske Krig ingen anden Oprindelse end de Græske Republikers Skinfyge mod Athenen. Denne Republik stræbde siden efter at holde Ligevegten mellem Sparta og Theben. De mægtige Persiske Konger gjorde sig endog Umage for, efter Alcibiadis Raad, at vedligeholde den mellem de forskiellige Græske Republikker. Demosthenes beviste i hans Taler Ligevegterns Nödvendighed mod Philip af Macedonien, og den blev vedligeholdt, indtil den fandt sin Grav i Slaget ved Cheronea. Philip og Alexander hævede al Ligevegt i Europa og Asien, især den sidste ved hans ligesaa forunderlige som hastige Seirvindinger og Erobringer. Da hans vidtløftige Rige var deelt mellem hans Generaler, gjorde hans Efterkommere, Kongerne af Macedonien, Asien og Egypten, længe hinanden Magtens Balance stridig, indtil Rom, denne berömte Republik, den eneste mod Republikers Exempel og Natur erobrende, benyttende sig af Naboe kongernes Unighed og Uduelighed, underrvang dem og erobrede Grækenland, Asien og Afrika. Nogle blant dem, saasom Philip og Perseus af Macedonien,

Pyrr-

Pyrrhus, Konge af Epirus, og *Hiero*, Konge af Sicilien *), fögde nogen Tid at vedligeholde Ligevegten mellem Romerne og Carthagenerne, disse tvende Magter, der faa længe gjorde hinanden Herredømmet over Verden stridigt, men de gjorde det med faa liden Duelighed, at Udfaldet maatte blive flet, og nogle Afiatiske og Afrikanske Konger, faafom Prusias, Attalus og Mafiniffa, bidroge endog uvifeligent til, at Balancen kom til at helde til Roms Side ved at flaae sig til denne allerede overvegtige Magt, formedelst særskilte Udfigter, og mod al god Politik's Regler, der altid bör hindre mindre mægtige Staters Forbund med en overvegtig Magt, og befordre den med andre Stater af en ringere, og til deres sig nærmende Magt. Endeligen da Romerne,

diffe

*) Han er den eneste af Alderdommens Regenter, der synes at have havt rigtige Begreber om Magtens Ligevegt. Endskiönt han var Roms Allierede, sendte han Carthagenerne Undsætning i Hielpetroppernes Krig. Polyb siger *lib. I. c. 83.* „*Hiero autem animum ad eam rem advertens, toto quidem belli tempore studiose quicquid rogaverant ipsis contulerat: tum vero impensiore etiam studio in eam curam incumbabat: persuasus, expedire sibi cum ad suum in Sicilia dominatum firmandum, tum ad Romanorum amicitiam, saluti Carthaginensium esse consultum: ne in potestate præpotentium penitus foret, quicquid libuisset nemine adversante facere, prudenter omnino & sapienter rem putans: nunquam enim ejusmodi principia contemnere oportet, neque tanta cuiquam astruenda est potentia, ut cum eo postea de tuo quamvis manifesto jure disceptare ex quo non queas.*“

disse stolte Erobrere, havde ved deres Taktiks Fortrin undertvunget Klodens tre bekjendte og poleerte Dele, forsvandt ganske den *politiske Ligevegt* af Verden, og man kjendte hverken Tingen eller Navnet i de fire Aarhundrede, som det Romerske Herredømme, deels under Form af en Republik, deels under Form af et Monarkie, bestod, indtil det fjerde Aarhundrede af den christelige Tidsregning. Denne det Romerske Herredømmes fortrinlige Magt uagtet, lykkedes det de stridbare germaniske Nationer, som de romerske og nyere Skribentere uden Grund giøre sig Umag for at tilvende Navn af Barbarer, endog uden Forening mellem sig, allene ved deres Tapperheds Fortrin at styrte den romerske colossalske Magt, og paa dens Ruiner at opreise og stifte alle nærværende europæiske Monarkier, hvilket det Skilderie, som jeg har draget i min første akademiske Afhandling, viser; men enhver Nation af disse nordiske Erobrere lod sig nøie med at forsvare Besiddelsen af den romerske Provint, den havde indtaget, uden at nogen tænkte enten paa et almindeligt Monarkie, eller Magtens Ligevegt. Carl magnus, *Otto* den store begge Friderikerne, tydske Konger og Keisere af den Svabiske Familie, tænkte paa et almindeligt Monarkie, og troede at have oprettet paa ny det store romerske Keiserdom, men det var ikkun i Henseende til Navnet. Lehns-Indretningen og Krigsvæsen, den yderlige Ukyndighed i Politik, Anarkiet og de indvortes Kriges uafbrudte Fortsættelse, som reiste sig af

af denne Indretning, vare Aarsag i, at i denne lange Følge af Aarhundrede, fra det fjerde til det femtende, var der vel Strid og Sammenstød mellem Nationer, som gave Anledning til nogen særskilt og haftig forsvindende Ligevegt, men der kunde aldrig være Spørsmaal om en varig og virkelig, hverken om et almindeligt Monarkie, eller en almindelig det modfat Ligevegt. Disse tvende store Systemers Tilbagebringelse var det femtende og sextende Aarhundrede forbeholdt, da det lykkedes de Österriske Fyrster ved lykkelige Ægteskaber og en stærk sammenbunden Politik i deres Huus at forene den rige Burgundiske Arv, Kongerigerne Spanien, begge Sicilierne, Ungern og Böhmen, andre store Provintser i Tydskland og Italien, og de rigeste Besiddelser i begge Indierne. Da var det, at Carl V., Philip II. og Ferdinand II. tænkte og arbeidede alvorligen paa at danne det store Monarkie, som man pleier at kalde det almindelige; de begyndte med at ville underrvinde Tydskland, Italien og Nederlandene, som de til Hensigten beqvemteste Lande ved deres politiske og locale Beliggenhed midt i Europa. Kongerne af Frankrig og Engeland faae sig da forbundne til at vedligeholde Europas Ligevegt ved mellem dem fra Tid til anden oprettede Forbund, og, efter Tidernes Befkaffenhed, med tydske og italienske Fyrster, den nye bataviske Republik og Kongerne af Sverrig. Under denne Rivalitet og det Franske og Österrigske Hufes Magts bestandige Sammenstød, som varede

over 200 Aar, viste den europæiske Ligevegt sig paa den meest kiendelige Maade. Af dette vedvarende Sammenstød mellem de tvende Systemer, det store østerrigiske Monarkie og Ligevegtens modsatte System, reiste sig de bestandige Krige mellem Carl V og Frans I, mellem Philip II paa den ene Side, og de Franske, Hollænderne og Engelænderne paa den anden, og endelig den bekiendte tydske Krig, eller den tredive Aars Krig, understøttet paa den ene Side af de to Grene af det østerrigiske Huus, og paa den anden Side af de tydske Fyrster, Svenskerne, Franskmændene og Hollænderne. I dette Tidsrum af det 16de og 17de Aarhundrede oprettede de tydske Fyrster det bekiendte *Smalcaldiske* Forbund i Aaret 1530, og i Aarene 1610 og 1633 de *Halliske* og *Heilbronjske* Foreninger, den sidste under Sverrigs Anførsel; i Aaret 1609, og i Anledning af den Cleviske Arv, gjorde Henrik IV, Konge af Frankrig, det berømte Udkast til at gjøre Europa til en almindelig Republik, dette Forfæt tilintetgiordes ved denne store Konges Drab. Alle disse Projekter bleve allene gjorde for at vedligeholde Europas og Tydsklands Ligevegt mod det østerrigiske Huses alt for store Magt og virkelige eller indbilde Hensigter. Det var dog ikke de tvende store Monarkier, Österrig og Frankrig, som udholdt de heftigste Strid; det var snarere Fyrster af en middelmaadig Magt, som i de vigtige afgjørende Öieblik ved deres personlige Tapperhed og Duelighed forskaffede Ligevegten paa ny, der heldede alt for

for meget til Österrigs Side. Det var den kække Maurits, Hertug og Churfyrste af Saxen, der, angribende i rette Tid med en Haandfuld af hans Va-faller den mægtige Carl V i Tyrolen, aftvang ham 1552 det Passauske Fordrag, og den første Religions-Fred, tilligemed de tvende berömte Fangers Frihed, Churfyrsten Johan Friderik af Saxen og Landgreven af Hessen, og hevnedes og stadfæstede paa denne Maade Tydsklands Frihed, der næsten var tilintetgjort ved det Smalcaldiske Forbunds slette Udfald. Det var den store Gustav Adolph, en i Tapperhed og Genie ligesaa stor som i Magt svag Fyrste, som det lykkedes med 13000 Svenske, som han bragte til Tydskland, og nogle svage tydske Fyrsters Understötning, at seire over Ferdinands II overvegtige Magt, at redde Tydskland fra at blive et Monarkie, og frelse denne store ved Forbund forenede Republik. Efterat en alt for tidlig Död havde bortrevet denne Helt, blev den samme Rolle fortsat ved samme svage Midler af hans store Generaler, især af den berömte *Bernard af Weimar*, hvis Navn altid vil glimre i Verdens Annaler, ved Siden af en *Herman, Maurits, Gustav og Frederik*, iblant Heltenes Navne og den tydske Friheds Vedligeholdere. Det var endnu Fyrsterne af Nassau og Oranien, den bataviske Republiks Stiftere, som overmaade svage i Magt, alene store ved deres Tapperhed og taktiske Indsigter, der ryftede det store spanske Monarkie lige til dets Grundvolde. Det er ved disse forenede utrolige Be-stræbel-

stræbelfer, understøttede af tydske Fyrster, Kronerne Sverrig og Frankrig og Hollænderne, at man har aftvunget tvende Österrigske Monarker den berömte Westphalske Fred, slutted 1648. Denne Fred, den förste, der har været negocieret og sluttet efter en god Politiks Regler, har ikke allene ordnet og stadfæstet det vidtlöftige tydske Riges, forhen altid vaklende, Förfatning, men, garanteret af de tvende Kroner, Frankrig og Sverrig, har den endog lagt en fast Grundvold, ikke allene for Tydsklands, men og hele Europas Ligevegt, og ansees endnu efter Fortieneste som den förste hellige Lov af alle europæiske Nationer, som, uagtet Henriks IV og Abeens St. Pierres Forflag mislykkedes, udgiöre en almindelig Republik, indbefattende hele Europas vidtlöftige Strækning, der stiltiende er confedereret, formedelst den store gienfidsige Fordeel, de have af at vedligeholde Magtens billige Ligevegt. Efterat det österrigske Huses tvende Grenes Magt yderligen vare svækkede ved deres langvarige og ulykkelige Krige, og ved deres svage Regentere, og Frankrig havde tiltaget i Forhold dertil ved Cardinalernes Richelieus og Mazarins kloge Politik og Bestyrelse, og endelig Ludvigs XIV. Denne Monark holdt frygtelige og talrige Armeer paa en stadig Fod, og gjorde en saadan Brug af hans Magt ved hans Indfald i de Spanske Nederlande, Holland og Palatinater, som og ved hans bekiendte Forenings-Kammer, at han temmelig almindelig blev anseet for at trage efter et alminde-

ligt Monarkie, og træde i det österrigske Huses Sted. Strax vendte man mod ham den europæiske Ligevegts Navn og Vaaben. Denne Oprindelse have alle de store Forbund, som bleve sluttede mod ham ved Slutningen af det sidste Aarhundrede, som og Krigene, der bleve endte i Aaret 1679 ved den Nimvigske Fred, og i Aaret 1697. ved den Ryswigske. Efterat denne Fred hastig var sluttet, fordi man da forudsaae den forestaaende Udflukkelse af den österrigske spanske Green, toge de tvende Söemagter, England og Holland, forenede under Kong Wilhelms, Prinds af Oranien, Anförfel, fra den Tid Navn og Rolle af Söemagter, og holdende Europas Balance, troede de at burde vedligeholde den ved det bekiendte Delings-Fordrag, som skulde hindre, at det österrigske Huses hele Magt ikke tilfaldt een, ved Spaniens og Indiernes Forening under den ældre Linie; men da dette Delings-Projekt var tilintetgjort ved Fyrstens af Bayerns Död, som og det Testament, som Carl II, Konge af Spanien, gjorde til Fordeel for Hertugen af *Anjou*, bleve disse samme Söemagter forbundne i Fölge Ligevegtens Aand og System, at alliere sig med det österrigske Huus og de tydske Fyrster mod Frankrig, for at skille det ved det spanske Monarkie, som man bestemte for Erkehertug Carl, Keiser Leopolds anden Sön. Heraf opstod den lange og blodige Krig om den spanske Arv, som begyndte 1701, og endte 1713 ved den Utrechtske Fred, i hvilken man overdrog Hertugen af *Anjou* det

det spanske Monarkie, efterfom man, da Keiser Joseph var död uden mandlige Arvinger, og hans Broder Carl havde succederet ham under Navn af Carl VI, frygtede paa ny det spanske Monarkies Forening med det österrigske Huus, og man foretrak at overdrage det til det Burbonske Huses næstældste Green, paa Vilkaar, at de Franske og Spanske Monarkier aldrig skulde forenes. Saaledes styredes den spanske Arvefølge, og hele Krigen, som og den derpaa fulgte Fred af Ligevegtens System efter rigtige eller falske Regler i Følge af Tidens forskiellige Omstændigheder.

I Tidsrummet mellem den Utrechtske Fred af 1713 indtil Keiser Carls VI Död har Europas Ligevegt ikke farligen været forandret ved hastig forbigaaende og særskilte Krige, efterfom de tre Monarkier, Österrig, Frankrig og Spanien, vare alt for meget udtömmede ved de foregaaende Krige, og bestyredes af fredelige Regentere. De tvende Söemagter havde i dette Mellemlum ikke Leilighed til at anvende Navnet og Rollen af Europas Ligevegt, uden i Forhandlinger, Mediationer og Forbunds-Tractater, saafom Barriere-Traktaten, Quadrupel-Alliancen, den Hanoverske, Wusterhausiske og andre. Man syntes tilstrækkeligen at have sørget for Ligevegtens Vedligeholdelse ved den pragmatiske Sactions Garantie, som burde forsikre Keiser Carls VI Datter Arvefølgen af det hele österrigske Monar-

kie. Udflukkelsen af det österrigske Hufes mandlige Linie, som tildrog sig i Aaret 1740 ved denne Fyrstes Död, gav imidlertid den europæiske Ligevegt en ny Skikkelse. Churfyrsten af Bayern paaftod den hele österrigske Arv, og understøttedes af Frankrig og Spanien. Keiser Carls VI Datter, understøttet af begge Söemagterne i Følge den pragmatriske Sanctions og europæiske Ligevegts System, udholdt Krigen fra 1740 til 1748, og beholdt endeligen ved Freden til Aix-la-Chapelle det hele österrigske Monarkie, undtagen Hertugdømmet Slesien, som Kongen af Preussen bekom i Følge en særskilt Fordrings lovlige Adkomst, ved den til Breslau sluttede Fred i Aaret 1742, som blev bekræftet ved de følgende Dresdenske og Hubertsborgske Freds-Traktater.

Tydscklands Ligevegt vilde have löbet stor Fare ganske at være blevet gjort til intet ved den uformodentligen opkomne Krig 1756, dersom det preussiske Monarkie var blevet tilintetgjort af dets Fjender. Lykkeligen udholdt vor store Konge denne Krig i fyv Aar mod Europas fornemste Magter, paa en Maade, som er uden Exempel i Historien, og Tydscklands Ligevegt blev igien oprettet ved Freden, som jeg havde den Ære at slutte til Hubertsborg i Aaret 1763 efter Grundfærningerne af en billig, fast og ærefuld Fred, saaledes som man derom i Forveien var kommet overeens.

Da Polakkerne ved en borgerlig Krig havde givet de tre Naboemagter Leilighed til at giøre deres Fordringer giældende, som de havde paa nogle af de polske Provintser, blev Provintsernes Deling iverksat i Aaret 1772 efter en Ligevegts Grundregler, hvorom de tre Magter vare blevne enige mellem sig.

Krigen, som opkom i Aaret 1776 mellem Storbritannien og dens Nord - Amerikanske Kolonier, gav det franske Hof Anledning til at erklære sig for Kolonierne, og det gjorde dem Bistand fornemmeligen for at hindre, at den engelske Nation ved at undertvinge Kolonierne, ikke med Herredømmet over Havet skulde erlange en alt for stor Balance i Söehandelen. Dette System har havt den Lykke at trænge igiennem ved den til Versailles sluttede Fred. og den Uafhængighed, som de amerikanske Kolonier derved opnaaede. Enhver Iagttagelse af den nærværende Politik skal ikke miskiende, at der for nærværende Tid virkeligen er, eller at man i det mindste stræber at oprette og vedligeholde en Ligevegt i Söemagten, hvilken opstaaer af Rivaliteten mellem Frankerig og England, og som synes endeligen at være opnaaet, efterat Republiken Holland har slaget sig til Frankrigs Partie. Söe-Neutralitets-Systemet kan bidrage dertil, naar det overalt bliver erkjendt og antaget. Kongen har den Førstieneste at have været den første Begynder og Be-

fordrer af Söe-Neutraliteten, da han har paaftaaet den, som man figer in contradictorio, mod England i Krigen, som blev endt ved Freden til Aix-la-Chapelle.

Da det Churfyrstelige Bayeriske Huus udslykkes i Aaret 1778, syntes Magtens Ligevegt i Tydskland at være i Fare formedelst Fordringerne, som Hoffet i Wien gjorde paa Neder-Bayern. Kongen modfatte sig dem, for som Medlem af Riget ikke allene at understøtte det Palatinske Hufes Arvefølgeret til hele Bayern, men ogsaa for at forsvare Magtens Ligevegt i Tydskland. Deraf opstod en Krig, som lykkeligen blev endt ved Freden, sluttet til Teschen 1779, i hvilken man paa ny oprettede Ligevegten i Tydskland ved at forviffe det Palatinske Huus Arvefølgen til den største Deel af Bayern under tvende store Hoffers Garantie.

Man fattes paa ny i Frygt for Tydsklands System og Ligevegt, da Projectet om Bayerns Ombytning mod Nederlandene blev bragt paa Bane i Begyndelsen af Aaret 1785. Kongen med Hertugen af Zweibryk beraabte sig paa Forbundene til Teschen og Pavia, tillige med Tydsklands Ligevegt som uimodsigelige Beviis paa Bayerns Uafhængigelse. Det keiserlige Hof bevidnede ved offentlige Erklæringer, at det ikke tænkte paa en *aftvungen* Omtusknung af Bayern, og fornyede paa den Maade den Tillid, man

altid

altid har havt til dets Retfærdighed og Ædelmodighed. De fornemste Lemmer af det Palatinske Huus erklærede paa deres Side aldrig at ville indlade sig i en *frivillig* Omtusknings af Bayern. Ved denne Medvirkning af særskilte Omstændigheder og offentlige til hinanden svarende Erklæringer, er uden formelig Tractat tilveiebragt en ny i Europas Paafyn høitidelig indgaaet Forpligtelse af de fornemste deeltagende Parter, som for en lang Tid befæster Tydsklands Sikkerhed og Ligevegt. Imidlertid gave Skrækken og Bekymringen, som et saadant Forflags Bekiendtgjørelse ikke kunde mangle at opvække, Anledning til en *forfatningsmessig Association*, fluttet i Berlin den 23 Julii forgangen Aar mellem de tre Churfyrster af Saxon, Brandenburg og Brunsvig, som fornyede de contraherende berømmelige Hufes gamle Forbindelser, og havde ingen anden Hensigt end Vedligeholdelsen af det tydske Riges forfatningsmessige System, og alle dets Medlemmers Eiendomme og Rettigheder. Efterat Kongen havde ladet denne Association bekiendgjøre ved offentlige Erklæringer til Hofferne i Europa og Riget, har den störste Deel udenlandske Hoffer givet den Bifald, og et stort Antal af Tydsklands anseeligste Fyrster begierligen tiltraadt denne Association. Vi have den Tilfredsstillelse, at regne blant dette Tal Rigets förste Churfyrste og Storkantsler, ligesaa udmerket ved hans Indfigter, som hans Fædrenlandskierlighed, og en anden værdig Fyrste, som bærende vor Hovedstad,

endog i Dag vort Akademie med hans Nærværelse, lader os see en Regent, der ved hans Regierings Grundfætninger og hans borgerlige og politiske Opførelse viser sig allerede en sand Arving af de berømmelige Hufes Blod, af Saxen, Wolfenbyttel og Zollern, fra hvilke han nedstiger, og en værdig Efterkommer af hans store Forfædre, en *Johan Constant*, og *Johan Frederik*, der ikke var mindre ædelmodig end uheldig, og som, naar Leilighed gives, ikke vil mangle at fornye den store *Bernard af Weimars* Navn. En anden Gienstand af en saa behagelig og hele Tydskland Frygt betagende Tilfredsstillelse bør være, at see denne Association forene til samme Öiemeed de berømmeligste og ældste europæiske og tydske Huse, Brandenburg, Saxen, Brunsvig, Bayern, Hessen og andre, og at den bringer tilbage i Erindringen de gamle Broderskaber, som fordem forenede Tydsklands Fyrster ved personlige Forbindelser og Sammenkomster. En i Henseende til det nærværende Aarhundrede saa fielden Forening, kan ikke andet end være Virkningen af en uindskrænket og personlig Tillid, som vor store Konge og hans værdige formodentlige Eftermand have vidst at indgive alle disse berømmelige Fyrster ved deres, i saa mange mislige Omstændigheder prøvede, Grundfætningers og politiske Systems Retfærdighed, Fortrinlighed, Uegennytte, Vished og Grundighed. Man kan endog med nogen Grund smigre sig med, at denne i Begyndelsen miskiendte og mistænkte Association

ciation kan med Tiden blive en ny Grundvold for Tydsklands Lykfalighed og Sikkerhed, bestyrke de gamle ved Tidens Længde flatnede Baand, oprette patriotisk Samdrægtighed og Tillid mellem Rigets store og ophöiede Hoved og dets Lemmer, fornye Begrebet om Magtens gamle Ligevegt, der er uomgængelig nödvendig, i et som det tydske Rige, ved Forbund forenet Monarkie, og uden hvilken Rigets Love og Vedtægter ikke længe kan beholde deres Styrke, men maac tabe sig tidlig eller fildig. Det forbigangne Aar skal derfor altid blive merkværdigt i Europas, Tydsklands og Preussens Aarbøger, og ikke allene vi Preussere bör derover føle den rene Glæde, men ogsaa alle europæiske Nationer, der kan modtage Fölelse, maac med os erkiende, at Kongen har gjort Menneskeligheden, hele Europa og især vort tydske Fædreneland en væsentlig Tieneste, ved at forvise det sin almindelige Rolighed, Ligevegt og Sikkerhed, og adsprede Frygt, Vildfarelser og Misforstaaelser uden Krig og Blods Udgydelse, allene ved fredelige Vaaben, Forestillinger, Forklaringer, Klogskab, Viisdom, Standhaftighed, og ved det store Verks Tilendebringelse, som, mere end hans talrige Seiervindinger, vil forevige hans Erintring, gjøre den Efterkommerne ærværdig, og forvise ham en borgerlig og uförgængelig Laurbærkrone. Denne Ære maac bekomme en ny og meget større Glands, naar man betragter, at Kongen selv har udtænkt, iverksat og tilendebragt dette store Ar-

beid; at han har paataget sig den farlige Rolle, som flyder deraf, i hans Alders 74de Aar med en af hans ligesaa langvarige som virksomme Regiering svækket Sundhed; at han i det samme Aar har havt en ligesaa virksom Indflydelse paa Europas övrige almindelige Sager, især paa de i sig selv overmaade vanskelige Hollandske, ved at giöre alt mueligt for paa ny at oprette indvortes Enighed, Tillid og Fred i denne naboelige og venskåbelige Republik; at han har gjort med Staden Danzig et meer end ædelmodigt Forlig, og udfört det med hans sædvanlige Standhaftighed og Lemfældighed mod denne urolige Stads utilbörlige Adfær; at han ogsaa har endt en ny Grændsestridighed med Republiken Polen paa en Maade, der har tilfredsstillet alle Parter. Midt iblant alle disse store Beskiæftigelser har han ikke efterladt, i Maanederne Mai, Junius og August, at foretage sig de sædvanlige Mönstringer af hans Armee, og hans militairske og oekonomiske Reiser i den störste Deel af hans Provintser. De ved denne Leilighed anstillede Optog have været ligesaa glimrende som behagelige og undervisende for den höieste militairske Adel af adskillige europæiske Nationer, som ere strömmede dertil i Mængde, og blant dem har man seet samlede de berömmeligste Krigere, som i de sidste Aaringer paa begge Sider have stridet paa det faste Land af Amerika og paa Havet.

Disse skiønne militairiske Optrin,³ og ligesaa
 store som vigtige politiske Beskæftigelser, hvorom
 jeg har talt, have ikke et Øieblik afbrudt den dag-
 lige Opmerksomhed, som Kongen ligesaa lidet i det
 sidste Aar som de foregaaende har tilfidesat at have
 paa hans Staters indvortes Bestyrelse i Henseende til
 Krigsvæsenet, Financerne, Politiet og Retten. Ste-
 det og Omstændighederne tillade mig ikke her at af-
 legge derfor et fuldstændigt Regnskab, endskiönt jeg
 er i Stand til at kunne meddele et meget tilfredsstillende; et almindeligt Begreb kan man dog giøre sig der-
 om af den *Fortegnelse paa de Summer, som Kongen
 overordentligen har anvendt og bortskienket* i det for-
 bigangne Aar til hans Staters og Underfaatters Beste,
 hvilken jeg tilføier denne Afhandling, ligesom jeg
 har gjort det ved det forrige Aars. Af denne For-
 tegnelse vil man see, at Kongen har vedblevet at lade
 bygge paa egen Bekostning, et stort Antal publike og
 Borgerhuse i Berlin og Potsdam, at opbygge af-
 brændte Byer og nye eller forfaldne Kirker, som og
 et stort Antal Vaaninger for Daglönnerere paa Landet;
 at han har vedblevet at anvende store Summer paa
 Fæstningers og Caserners Bygning; at oprette nye
 Fabriker og understötte de gamle at give Adels-
 mænd og andre Landgodseiere anseelige Summer til
 at befordre deres Eiendommers Dyrkning og Forbe-
 dring; at han har vedblevet at bringe udyrket Jord
 under Ploven og udtörre Moradser, og især at han
 har gjort alt mueligt, og anvendt mere end en Mil-
 lion

lion Rigsdaler paa at forbedre den Skade og Ulykke, som Flodernes overordentlige Overfvømmelser foraarfagede i Foraaret, ved at lade de giennembrudte Dæmninger uden Ophold istandsfætte, og ved at fkieenke de ulykkelige Beboere Sæde- og Føde-Korn og övrige Nödvendigheder, som de manglede. Man vil af denne Fortegnelse see, at Kongen saaledes i det 1785 Aars Löb har anvendt og udöft i overordentlige Velgierninger og Gaver i hans Stater og blant hans Underfaatter meget anseelige Summer, som stige til 2,901,000 Rigsdaler, og som ikke allene vilde udfylde, men endog overstige *tre Millioner*, naar jeg havde Tid til at samle adskillige Artikler, som virkeligen ere til, men som jeg endnu ikke kiender tilfrækkeligen.

Akademiet vil erindre sig efter mine foregaaende Afhandlingers Læsning, at Kongen har fra den Hubertsborgske Fred, sluttet i Aaret 1763, altsaa fra 22 Aar fiden, hvert Aar omtrent udöft to Millioner Rigsdaler i Gaver og overordentlige Velgierninger i hans Stater, saa at hele Summen stiger fra den Tid til over 40 Millioner Rigsdaler. Jeg vil ikke her gientage de Betragtninger og lærerige Slutninger, som jeg har draget af dette politiske Sær-syn i mine foregaaende Afhandling, især i den for Aaret 1784, for at giöre det haandgribeligt, at en Magt, der, efterat have udholdt fire blodige og ödeleggende Krige, hvoriblant den syvaarige var mere

mere end *Punisk*, kan uden Subfidier fra Fremmede allene ved sin egen Styrke vedblive at underholde en Armee af 200,000 Kriger og 15 store Fæstninger; som uden at have nogen Giæld har endog et anseeligt Skatkammer; som nöiagtigen betaler sin Hoffstat og sin militair og civil Stand; som ladende sig nöie med de gamle Skatter og Paalæg, ikke udsuer sine Underfaatter, men ligesaa lidet kiender nogen tilbagestaaende Skat, kan aarlig Aars skienke dem to Millioner Rigsdaler, trukne af Overskuddet af Statens Indkomster; at en saadan Magt, siger jeg, hverken bör være et Veirlys, ei heller dens Tilstand afhængende af andres Godtbefindende, men at den meget mere maae have den fasteste Grundvold, som forvissrer den en varig Tilværelse. Udlændinger skal have Umage med at ansee en saadan Magt i det preussiske Monarchie som mulig, naar de kun kiende den langt fra, bedømme den efter Kortet af dens maadelige Strækning, og dens sandige Jord omkring Hovedstaden, og efter gamle Fordomme om en ny selvgiort Stat. Men jeg troer at kunne overttyde dem om det modsatte, som og om Sandheden og Muligheden af det, jeg har paaftaaet, ved her at giöre en concentreret Anvendelse af de almindelige Grundfætninger, som jeg har fastsat i Begyndelsen af denne Afhandling, for at bevise, at en Stat og dens Magt ere varige, naar den har en *talrig*, til Landet forholdsmæssig, *Folkemængde*, en god *Agerdyrkning*, en *stor National-Industrie*, og en *fordeedlagtig og sikker Handels-*

dels - Balance. Jeg smigrer mig med at kunne tilegne det Preussiske Monarkie alle disse Egenskaber, og jeg vil stadfæste denne Paaftand ved et kort Foredrag af Bevifer og Handlinger, der ere bekiendte eller lettelig lade sig bevise.

1) Jeg har beviist i Afhandlingen, som jeg samme Dag forrige Aar læste her, at det Preussiske Monarkie har en *Folkemængde* af 6 Millioner Mennesker paa en Jordbund af 3600 Qvadrat-Mile, hvilket giør 1667 Hoveder paa Qvadrat-Milen. Det er en temmelig stor Folkemængde for et middelmaadig frugtbart Land; den overstiges ikkun af Frankrigs, Hollands, Englands og det Österrigske Monarkies Folkemængde, og overstiger virkeligen alle de andre store europæiske Staters; endog nogle Preussiske Provintser, saafom Halberstadt, Minden o. s. v. overstige Frankrigs Folkemængde sammenlignet i det hele. Det Preussiske Monarkies Folkemængde tiltager desuden aarligen i et større Forhold end alle andre bekiendte Staters, navnlig Frankrig, hvilket jeg har beviist i forgangne Aars Afhandling Side 24. Der har jeg ogsaa viist, at den Preussiske Folkemængde næsten har tripleret sig i de 45 Aar, Kongen har regieret. Hele Monarkiet har havt

	Födte.	Döde.	Overskud af Födte.
Aar 1784.	211,113.	152,040.	59,162.
Aar 1785.	210,037.	157,606.	53,126.

Over-

Overskuddet af Födte i Aaret 1785 har været mindre end det i Aaret 1784, fordi Aarets 1785 Veirligt medbragte flere Sygdomme og større Dødelighed, men Overskuddet af Födte er endnu stort nok, til at vise, at Folkemængdens Forhold er god, og altid større end andre Landes. Da det Preussiske Monarkie har Byggepladse nok til endnu at kunne meget forøge Folkemængden, kan man smigre sig med, at den ogsaa vil tiltage meget under den nærværende og tilkommende Regiering, ved at følge de samme Grundregler, der med saa megen Held have været fulgte hidtil, og som jeg har udviklet i min foregaaende Afhandling Side 10. 12. 14. fl.

2) Det er fandt, at Jorden paa en stor Strækning af Marcherne, Pomerer, Vest-Preussen, endog Slesien, er sandig og lidet frugtbar, men disse samme Provintser have ogsaa andre meget frugtbare Egne, der udgiøre endog Halvdelen af deres Strækning, og de, som ere det mindre, föde dog deres Beboere, og ere saa vel dyrkede, at de frembringe det femte Korn i det hele. Alle vore Provintser frembringe Korn nok til at kunne föde sig selv; andre, saasom Magdeborg, Halberstadt, Preussen, og det gamle March, have endog et Overskud, som de kan udføre. Den Preussiske Agerdyrkning, betragtet i Almindelighed, er god og tilstrækkelig ikke allene til den nærværende Folkemængde, men endog til Udförel, saasom vi fra Aaret 1740 ikke have havt no-

gen Mangel paa Korn, og ikke have behövet at kiöbe udenlands fra, ei engang i det bedrövelige Aar 1772, i hvilket en almindelig Hunger anrettede faa mange Ödeläggelser, endog i de frugtbareste Lande, saafom Saxen, Palatinatet, og i hvilket de Preussiske Stater have kunnet komme deres Naboers Trang til Hielp. I Aaringer af en almindelig Frugtbarhed kan det Preussiske Monarkie endog udföre for 2 Millioner Rigsdaler Korn, og i ufrugtbare Aaringer kan Kongen altid hielpe, og kommer ogsaa altid uden Omstændigheder hans Underfaatters Trang til Hielp, ved at aabne hans store militairiske Magasiner, og give den nödvendige Korn til Foræring eller for en maaelig Priis. I övrigt kan det Preussiske Monarkie aldrig mangle Korn, da det har bag sig frugtbare Lande, Polen, Böhmen og Saxen, som intet kan udföre til Vands uden giennem de Preussiske Stater, hvor de finde ved Hielp af Seiladsen paa Elven, Oderen og Weichselen en let og fordeclagtig Udförel. Man driver ogsaa Agerdyrkningen i de Preussiske Stater med faa megen Vindskibelighed og Flid, saavel fra Indvaanernes som Regentens Side, at den tiltager fra Aar til Aar, saa at den aldrig vil mangle det Preussiske Monarkie, men altid være tilstrækkelig for Indbyggerne, og vil endog de fleste Tider være en Gienstand for en betydelig Handel. Stæderne Königsberg, Memel, Elbingen, Danzig og Stetin udföre i et almindeligt Aar mere end en Million Skiepper Korn af alle Slags.

3) Saafom *National-Industrie* udgiör den anden Grundvold for en Stats Lykfalighed og Magt, vil jeg her stræbe korteligen at vise, at det Preussiske Monarkie eier den i en höi Grad, og maaskee umiddelbar efter Frankrig, Engeland og Holland. Disse Magter, have for to Aarhundrede siden været i Besiddelse af et næsten udelukkende Monopolium paa Manufakturere, Handel og Seilads, da imidlertid Preusserne ikke have taget nogen Deel deri, förend fra Enden af det forrige Aarhundrede og Begyndelsen af det nærværende. Det er ikke Stedet her at giöre en nöiagtig og almindelig Fortegnelse paa de Preussiske Fabricationer og Manufakturere; jeg vil derfor indskrænke mig til at give et almindeligt Begreb derom, og nogle særskilte Pröver derpaa. Vi have næsten alle optænkelige Fabriker og Manufakturere, saavel til Ting af förste Nödvendighed, som til Livets og Overdaadighedens Beqvemmeligheder. Nogle af dem have naaet en stor Grad af Fuldkommenhed, saafom de, der forfærdige Klæde, Lærreder, Porcellain og andre Ting. Den störste Deel ere middelmaadige, og vil efterhaanden opnaae Fuldkommenhed, dersom man vedbliver at skienke dem den Opmærksomhed, Hielp og Understötning, som den Preussiske Regiering virkeligen hidtil har förödt paa dem, og især naar man hertil vil legge *Æmulationens* Bevæggrunde og Midler, der ere uomgiengelig nödvendige til Fabrikeres og Manufakturere Fuldkommenhed. Vore Fabriker forsyne udelukkende, alle

de Preussiske Stater, og, med en temmelig lykkelig Concurrence, især i Henseende til Klæde, Uldengods og Lærreder, Polen, Rusland, Tydskland, Italien, og især Spanien og America. For at give en stærkere og klarere Overbevisning herom, vil jeg her tilføie en kort Fortegnelse paa de fornemste Fabriker og Manufakturur, der virkeligen findes i det Preussiske Monarkie, deres Produkt og Antallet af Haandverkerne og de Personer, som ere anbragte derved.

*De Preussiske Stater havde i Aaret 1785. *)*

	Haandverker.	Fabrikanter.	Fabrikernes Pro- dukt i Rigsdaler.
i Lærred	51,000	80,000	9,000,000
i Klæde og Uldengods	18,000	58,000	8,000,000
i Silke	4,200	6,000	3,000,000
i Bomuldstøi	2,600	7,000	1,200,000
i Læder		4,000	2,000,000
i Jern, Staal, Kaaber &c.		3,000	2,000,000
i Tobak Centner			
indenlandsk Avl	140,000	2,000	1,000,000
Sukker		1,000	2,000,000
	Latris	161,000	28,000,000
			Porcel-

*) Der er intet overdrevent i denne Fortegnelse, som har været gjort efter meget nøiagtige Underføgelfer, som jeg kan bevise; den kunde meget mere forhøies i adskillige Artikler, saasom Kiøbmænd og Fabrikantere ere mere tilbøielige til at angive deres Affats for ringe end for stor. Jeg har i min Afhandling forgangen Aar allene ansat vore Fabrikationer til 16 Millioner, men jeg havde da ikke en saaluindelig og nøiagtig Fortegnelse som nu.

Fabrikanter, Fabrikernes Pro-
duct i Rigsdaler.

Transport	161,000	28,000,000
Porcellain og Fayance	700	200,000
Papir	800	200,000
Tælg og Sæbe	300	400,000
Glas, Speile		200,000
Manufakturere i Guld, Sölv, Kniplinger, Broderier &c.	1,000	400,000
Slesisk Krab		300,000
Olie	600	300,000
Rav	600	50,000
	<u>165,000</u>	<u>30,250,000</u>

Jeg har ikke anført i Regningen uden vore fornemste Fabriker, og tilføjet en Mængde andre mindre Fabriker, der dog ere Gienstanden for adskillige Millioner *). Efter denne almindelige Fortegnelse paa Fabrikationerne, som ere giorte i alle de Preussiske Stater i det forbigangne Aars Löb, stiger hele Produkten til 30 Millioner Rigsdaler, hvoraf 11 Millioner ere for Slesien og 9 Millioner for Churfyrstendømmet Brandenburg allene, saafom vore Fabrikers fornemste Sæde er i Hovedstaden og dette Landskabs övrige Steder. Slesien har den fornemste

C 2

Deel

*) Saadanne ere Fabrikerne til Voxblegerier, Stivelse, Alun, Vinædike, Tobakspiber, Uhrer, Geværer, Tapetværrier, Blomster, Pennesiedre, Handsker, Bogtrykkerier, Karer, Potatke o. s. v.

Deel i Lærredsfabrikerne, som forgangen Aar have indbragt omtrent 7 Millioner Rigsdaler, og hvoraf den middelmaadige Stad Hirschberg allene har udført for 2,400,000 Rigsdaler. Den udenlandske Affats af alle vore Fabrikationer har været 14 Millioner; de övrige Fabrikationer for 16 Millioner ere blevne i Landet. Man har ikke indbefattet i Beregningen af vore Fabrikationers 30 Millioner, hverken Korn, Træ, Salt, Hamp, ei heller Fabrikationerne, der især giöres i Pommern og Preussen for Seiladsen, Skibes Bygning og andre betydelige Artikler. Jeg har ei heller villet bringe i Regningen alle Produkter af Mineralriget, som efter den med Grunde beviste, ligesaa oplysende som underholdende; Fortegnelse, som vor duelige og værdige Chef for Biergverks-Departementet har ladet trykke, kan anslaaes for en Produkt af adskillige Millioner, uaget vi hverken have Guld eller Sölv-Miner. Saasom vi i det mindste udföre aarligen for en Million Korn, for en Million Træ, især Skibstømmer, fordi det, der falder i de Preussiske Stater mellem Weseren og Weichselen, ansees for det beste i hele Europa; saasom vi desuden vinde meget paa udenlandske Kiöbmands-Varers meget betydelige Transit, paa Seiladsen i Öster- og Nord-Söen, paa Sildefangsten i Emden, og paa den betydelige Söehandel, som de Emdenske Skippere drive i alle Europæiske Havne fra Österföen til Strædet af Gibraltar; saasom Indbyggerne af vore Söeprovinster, Preussen, Pomeran, Ostfriesland, Indvaernerne

vaanerne i Stæderne Stettin, Colberg, Stolpe, Elbingen, Königsberg, Memel og Emden, drive en meget betydelig Activ-Handel, og holde en faa talrig Mængde Skibe i Farten, at 1300 Preussiske Skibe aarligen feile giennem Sundet, og vi indtage den femte Rang blant de Nationer, som beseile Östföen; kan man, uden at overdrive, antage, og det vil ikke fa'de vanskeligt i sin Tid og paa sit Sted at bevise, at hele Summen af det Preussiske Monarkjies naturlige og kunstige Frembringelser, eller dets Produkt af Arbeid, stiger aarligen til 40 Millioner Rigsdaler, og at Halvdelen, eller 20 Millioner, udgaaer til Fremmede. Det er desuden en vigtig Iagttagelse, at de Preussiske Stater frembringe den störste Deel Materialier, som behöves til Fabrikationer, saasom Hör, Uld, Læder, Silke, Jern, Kaaber, Tobak, Krab, Rav, Træ, Korn, og desuden bekomme vi en stor Deel deraf fra vor Naboerske Polen, for godt Kiøb. Vi behöve ikke at kiöbe af fremmede Nationer uden Vin, Kaffe, raa Sukker, Specerier, Olie, sin Uld, Bomuld, en Deel af Silken og andre Gjenstande for Overdaadigheden, hvis hele Belöb er langt neden for vor Udförsel af 20 Millioner, saa at vor Udförsel langt overftiger Indförselen fra andre Lande.

Jeg kunde endnu tillegge i Henseende til Seiladsen, at de Handlende i Staden Emden have tilvendt sig en udstrakt Söehandel i den sidste Söekrig, og at de siden den Tid have sendt adskillige Skibe, ladte

tildeels med Preussiske Fabrikvarer, til Asien, Batavia, Bengalen, China, endog til Nordamerika. De befinde sig vel ved den Asiatiske Handel, men mindre vel ved den Amerikanske. Jeg taler her intet om Brandenburgs Marine og det Guineiske Compagnie, som den store Churfyrste Friderik Wilhelm oprettede i Emden; man kan derom finde en temmelig udførlig Historie i min anden akademiske Afhandling. Jeg gaaer ogsaa stiltiende den Omsorg forbi, som Kongen har paataget sig for at oprette et Chinesisk og Bengalsk Compagnie i Emden, som begge ere gangne til Grunde ved Entrepreneurernes flette Opførsel; men enhver forstandig Iagttager vil letteligen indsee, at Havnen *Emden* kan giøres til en af de beste Havne i Europa, og ved dens Beliggenhed i Midten af det faste Land, mellem det Baltiske, Tydske og Atlantiske Hav, kunde den blive et almindeligt Oplagssted for Seiladsen og Handelen mellem de nordlige og sydlige Lande; men dette bør regnes blant de vidtudseende Foretagender, som det Preussiske Monarkies Skiebne har forbeholdt de kommende Tider, og giemt til det Preussiske Regenters og Indbyggers Opmerksomhed, Duelighed og Vindskibelighed, som da skal leve. Jeg vil hellere slutte ved her at give Sted for en anden, enhver god Preusser vigtigere, Iagttagelse, og hvis Rigtighed ikke vil undgaae en grandskende Verdenborgers Opmerksomhed og Overbevisning. Det Preussiske Monarkie er et af Europas Lande, eller i det mindste

Nordens, som er meest fordeelig og beliggende for Handel og Seilads. Det har en Søekyst af 80 rydske Mile i Pomeranien og Preussen langs Österröen. Preussens Konge er Herre over tre store Floders Udløb, som falde i Österröen, nemlig Oderen, Weichselen, Pregelen og Memel, foruden en stor Mængde andre mindre feil- eller flodbare Elve. Han eier langs denne Søekyst Havnene Stettin, Colberg, Danzig, Pillau og Memel, som alle ere, eller letteligen kunde gøres meget gode til en Handels- og Orlogs-Flaade, foruden en Mængde andre smaa Havne, saasom Cammin, Treptow, Rygenwalde, Stolpe. Den store Flod *Oderen* giennemløber i Længden de fornemste Preussiske Provintser, Pomeranien, March, Slesien i en Strækning af 80 rydske Mile fra Österröen til Mähren. Denne store Flod er forenet med Havel og Spre, og ved gode Kanaler med *Elven*, og paa den anden Side med Weichselen ved Warthe, Netz, Braa og Netzes Kanal. Paa den Maade er det Preussiske Statslegeme, der ligger mellem Elven og Weichselen, saaledes forenet ved Seilads, at det paa Oderen, Weichselen, Pregelen og Memel i Österröen, kan udfikbe ikke allene de Preussiske Staters Produkter, men ogsaa Polens og Lithauens, som er en Gienstand af maaskee 10 til 12 Millioner Rigsdaler om Aaret. Ligeledes kan det udfikbe paa Elven og giennem Stæderne Magdeborg og Hamborg, Saxens og Böhmens fornemste Produkter. Disse i sig selv frugtbare Lande kunne ikke foretage sig nogen Sö-

handel eller nogen Udførsel til Vands, uden giennem det Preussiske Monarkie. De kunne giøre det med en stor Fordeel for sig selv og Preussen, og Preussens Regent kan drage af denne Beliggenhed den største Nytte. Han kan derved tilvende sin Stat de fornemste Grene af Nordens Handel, ved at befordre Naboernes, og især Polens Handel, hvorved der er meest at vinde, efterfom den næsten ene bestaaer i raae Materier og Varer af første Nödvendighed, saafom Korn, Træ og grove Lærreder, som de sydlige Nationer ikke kan undvære. Jeg vil intet tale om de store Floder Weleren, Rhinen og Ems, som Kongen eier ikkun for en Deel, hvoraf hans Indkomster drage en stor Fordeel, men som ikke henhøre til det Preussiske Monarkies Legeme, efterdi de løbe giennem Lande, som ere adskilte fra dette Legeme, og have ingen umiddelbar Indflydelse paa det Preussiske Monarkies store Handel, uden det skulde være ved den Handel, som Floden Ems og Havnen Emden kan vedligeholde med Österföen.

4) Jeg troer det, jeg har forklaret, er tilstrækkeligt for at bevise, at det Preussiske Monarkie ikke allene har en god Agerdyrkning, en stor National-Industrie, en fordeelig Handel til Lands og Vands, og en udbredt Skibsfart, men at det ogsaa kan drive disse Gienstande langt videre og til en større Grad af Fuldkommenhed. Vil man tage sig den Umage at giennemgaae og undersøge de Fortegnelser, Beregninger

ninger og Grunde, som jeg ikkun har angivet, skal man uden Vanskelighed indsee, at det Preussiske Monarkie maac have en ikke allene *fordeelagtig*, men ogsaa *sikker Handels-Balance*, efterfom alle dets naturlige og kunstige Produkter, som ogsaa dets Udførsel, ere næsten alle Varer af første Nödvendighed, og som de fydlige Nationer ikke kan undvære, saafom Korn, Træ, Lærreder og Uldengods. Det er ikke her passende, og det skulde ikke falde let, nöagtigen at bestemme den virkelige Sum af den Preussiske Handels-Balance; men man vil dog let indsee, at den virkeligen maac være til paa en lige-saa *fordeelagtig* som afgjort Maade, naar man betragter, at Kongen har udholdt fire langvarige og kostbare Krige, som næsten havde styrtet hans Land i Afgrunden, hvilket han paa ny har fat i en mere blomstrende Tilstand end för Krigen, og at han har kunnet to Gange samle et saabetydeligt Skatkammer, som ingen Regent nogensinde har eiet, uden at Circulationen derved formindskedes i Landet; Penge derimod har meget mere været i Overflödighed, saafom Renterne ere faldne fra 6 og 5 til 4 Procent, og Jordegodfernes Priis er forhöiet overordentligen.

Er det da sandt, er det beviist ved de foregaaende Iagttagelser, at det Preussiske Monarkie har en tilstrækkelig, til dets Strækning forholdsmæssig, Folkemængde; at det har en god Agerdyrkning og en stor Industrie; at det har en *fordeelagtig* og vis Han-

dels-Balance; beboes det af et vindskibeligt og fribart Folk, som udmerker sig ved en høi National Karakter, og hos hvilke man ikkun seer middelmaadige Rigdomme, men bedre deelte til Stadens Beste end i den störste Deel af andre Riger; forsvares det af en stor National-Armee, fortrinligen disciplineret, exerceret, og som derfor har den Berømmelse, at være den förste i Europa; regieres det af en Konge, der er Philosoph, som fra 46 Aar siden er Regenternes Mönster; har det samme Haab i Henseende til Thronens Arving, da kan dette Monarkie uden Forfængelighed glimre blant de förstes Klasse, og tage en bestemt Deel i Tydsklands og Europas Ligevegts Vedligeholdelse. Det bör giöre det ved enhver Leilighed efter en stor, viis, billig og ædelmodig Politiks Regler og Grundfætninger, der altid bör foretrækkes de forföriske Tillokkelfer af en *ærgierrig og egennyttig, men bedragerisk og i Grunden falsk* Politik. Det kan giöre det paa en fordeelagtig og afgiørende Maade ved de store Fordele, det har af dets Folkemængde, Handel, civile og militairke Bestyring, og især ved dets locale Beliggenhed imellem Europas tre store landfaste Magter, paa Grændsen af det store tydske Rige, hvilket ved dets Beliggenhed og dets Regierings federativiske Form, virkeligen er skabt og sat af Naturen og Forsynet midt i Europa, for at adskille de store, paa hinanden advindsyge Magter, hindre deres umiddelbare Angreb og Omstyrningen af Europas almindelige

ige Ligevegt. Enhver forstandig og upartisk Iagt-
 tager vil, efter det jeg har forklaret, ikke tvivle, at
 der gives en særskilt Ligevegt i Tydskland, som
 tillige bestemmer Söndens og Nordens; at det er en
 middelmaadig Magt, men som har forud Fordelene
 af dens Regiering og det locale, mere magtpaaligen-
 de, og at den er bedre skikket til at vedligeholde
 Europas almindelige og nödvendige Ligevegt end de
 store Magter, der sædvanligen giöre større Fordrin-
 ger og have mere Tillid til deres egen Magt, end
 der passer sig til deres egen og andre Nationers For-
 deel. Tager man alt det under eet i Betragtning, som
 jeg her har forklaret og udfört, ikke af Smigrerie,
 men reen Fædrenelandskierligheds öienfynlige Hen-
 figter, vil man uden Tvivl insce, at enhver Preussisk
 Monark fortrinligen fortienter alle Europæiske Mag-
 ters og alle tydske Fyrsters Bifald og Tillid, især da
 det er hans Fordeel, at være retfærdig, og Ligeveg-
 tens og den almindelige Friheds Forvarer, og det
 skulde være mod hans Fordeel og Klogskab, ikke
 at være det. Har nogenfinde en Fyrste fortient den-
 ne almindelige Tillid, som ogsaa hans Undersaatters
 Kierlighed og alle Nationers Bifald, er det vor store
 Konge, hvis 75de Födselsdag vi i Dag höitidelighol-
 de, der har fortient det, ved den borgerlige, mili-
 tairiske og politiske Opförsel, han ikke er vejet fra
 i en berömmelig Regieringstid af 45 Aar, og et Lev-
 net, der er merkværdigere end nogen anden Re-
 gents, især ved den *ædelmodige* og *uegennyttige* Rolle,
 han

han har paataget sig fra Aaret 1778, der er ene i sit Slags og lidet hidtil spillet af de største Monarker. Vi Preuffere, vi kunne ikke giengielde alle de Velgierninger, som han har udøst over Fædrelandet, uden ved de varmeste Önsker, som vi ikke aflade at giöre, og som vi her i Dag bör fornye, at Forsynet vil förlänge til det sidst muelige Maalet Liv, der er det menneskelige Kiön og Kronen faa vigtigt, især ved en god Sundhed, at den ældste blant Konger og Helte ogsaa maae være den lykkeligste blant Dödelige, som han fortienet at være.

Fortegnelse paa de Summer, som fra den 1ste Junii 1785 have været anvist af Kongen til Stæders Opbyggelse og Prydelse, til Agerdyrkningens og Fabrikernes Fremme, og i Almindelighed til hans Staters Forbedring, eller skienkede hans Under-saatter.

I det Churfyrstelig March Brandenburg.

1. I Staden <i>Berlin</i> , til Borgerhufes Bygning, til Caserner, til at opbygge det store Hospital, og til Broen Spandaus grundmurede Bygning	-	230,000 Rd.
2. I Staden <i>Potsdam</i> til nye Borgerhuse og Reparationer	-	220,000 -
3. Til Bygninger i de Kongelige <i>Domainer</i> .	-	19,000 -
4. Til adskillige Forbedringer paa Landet, saafom til at fortfætte at udtörre		

Lateris 469,000 -
og

	Transport	469,000 -
og dyrke den store Morads, kaldet <i>Drömm- ling</i> , i Gamle March, til andre Oprydning- er, og til at bygge Huse til Daglønnerne paa Landet	- - -	200,000 -
5. Til Korn, givet Landmænd, der formedelst en flet Höst eller Overfvømmel- ser manglede <i>Bröd</i>	- - -	34,000 -
6. Til de samme til <i>Sommerfæd</i>	- - -	21,000 -
7. Til at lade komme <i>spanjske Faar</i>	- - -	22,000 -
8. Til at forøge <i>Uld-Magasinerne</i>	- - -	17,000 -
9. Til Forbedringer i Henseende til <i>Uld-Spinden</i>	- - -	4,000 -
10. Til en <i>alden Stofs Fabrik i Zinna</i>	- - -	3,000 -
11. Til en <i>Morbær-Plantage i Nor- vawest</i>	- - -	2,000 -
12. Til Kiöbet og <i>Magasinet for Silke- Orme-Huse</i>	- - -	20,000 -
13. Til <i>Brænde</i> til de <i>Fattige</i> af den rydske og franske Kirke i <i>Berlin</i>	- - -	20,000 -
		<hr/> 812,000 -

I Ny March.

14. Til <i>Bröd</i> til ödelagte Landmænd	- - -	4,800 -
15. Til de samme til <i>Sommer-Sæd</i>	- - -	4,596 -
16. Til at opbygge Byen <i>Morin</i>	- - -	14,500 -
17. Til at bygge Borgerhuse i <i>Falc- kenbourg</i>	- - -	269 -
19. Til adskillige smaa <i>Uld- og Læ- der-Fabriker</i> , og til <i>Valkemöller</i> , i Byer- ne i Ny March, <i>Cystrin</i> , <i>Neuwedel</i> , <i>Falc- kenbourg</i> , <i>Sommerfeldt</i>	- - -	4,021 -
		<hr/> 28,186 -

De til Jordenes Forbedring bestemte Summer i
denne Provints, ere blevne tilbageholdte til
det følgende Aar formedelst Overfvømmelserne.

I Pomeran.

19. Til adelige Godfers Forbedring og Kolonister, til at bygge Huse, bestemte til Silke-Ornes Dyrkning, til Klevers og Luzerns Sød	100,000 -
20. Til at bygge Huse til 65 i Familier Daglønnere, som og til at bygge nogle Kirker og Skolehuse	100,000 -
21. Til Istandfætningen af Havnen Svinemünde	13,638 -
22. Til Istandfætningen af Broerne i Staden Colberg	7,432 -
23. Til at forøge Uld-Magafnerne	6,000 -
24. Til en Bomuld Strømpe-Fabrik i Gartz	4,000 -
25. Til en Læder-Fabrik i Anclam	3,000 -
26. Til en Læder-Fabrik i Treptow	1,500 -
27. Til en Seildugs-Fabrik i Rygenwalde	5,000 -
28. Til en Reberbane i den samme Bye	4,000 -
29. Til en Flagdugs-Fabrik i Stettin	3,000 -
30. Til Sommer - Sædekorn til Landmænd som manglede det	19,000 -
	<hr/>
	266,570 -

I Ost-Preussen.

31. Tilstaaet Hielp til at bygge de Lutherske, Reformeerte og Catholske Kirker, i Königsberg, Goldapp, Memel &c.	5-200 -
32. Til at bygge Exerceer-Huse til Regimenterne	3,000 -
33. Til Fæstningerne	25,000 -
34. Til en Karduanes - Fabrik i Königsberg	3,000 -
	<hr/>
Lateris	36,200 -

	Transport	36,200 -
35.	Til en <i>engelsk Fayance-Fabrik</i> i samme Bye	4,000 -
36.	Til en <i>Læder-Fabrik</i>	1,000 -
37.	Til en <i>Baand- og Sække-Fabrik</i>	600 -
38.	Til en <i>Bomulds-Fabrik</i> i Gum- <i>binnen</i>	1,000 -
39.	Til et <i>Uld-Farverie</i> i <i>Darkehnen</i>	2,600 -
		<hr/> 45,400 -

I Vest-Preussen.

40.	Til Fortfætningen med <i>Fæstnin- gens</i> Bygning i <i>Gaudenz</i>	400,000 -
41.	Til <i>Forbedringer</i> i <i>Amtmandska- berne</i>	100,000 -
42.	Til at <i>opbygge</i> nedstyrkede <i>Byer</i>	30,000 -
43.	Til de <i>Svabiske Kolonisters</i> Boe- fættelse	40,000 -
44.	Til at <i>istandsætte</i> den <i>Skade</i> , som <i>Uveir</i> havde foraarfaget <i>Landmændene</i>	6,000 -
45.	Til et <i>Farverie</i> med <i>ægte Kou- lörer</i> i <i>Bromberz</i>	2,600 -
46.	Til en <i>fiint Klædes-Fabrik</i> i <i>Culm</i>	7,200 -
47.	Til en <i>Præsteboelig</i> i <i>Tuchel</i>	800 -
48.	Til et <i>Exerceer-Huus</i> i <i>Elbingen</i>	1,200 -
		<hr/> 587,800 -

I de Westphalske Provintser.

49.	Til paa ny at <i>opbygge</i> <i>Byen Cap- peln</i> i <i>Landskabet Lingen</i>	3,000 -
50.	<i>Understötning</i> tilstaaet <i>Provint- sen Minden</i>	7,800 -
51.	Til at bygge <i>Kirken</i> i <i>Sprockhöfel</i>	1,000 -
		<hr/> 11,800 -

I Slesien.

52.	Til at bygge nye <i>Vaaninger</i> til <i>Daglønnerne</i> paa <i>Landet</i>	22,000 -
		53.

	Transport	22,000 -
53.	Til at bygge grundmurede <i>Byg-</i> <i>ninger i Byerne</i>	17,700 -
54.	Til at tække <i>Husene</i> med <i>Tegs</i> isteden for Træ i <i>adskillige Byer</i>	44,000 -
55.	Til at bygge <i>Kirker, Skoler</i> og <i>Hospitaller</i>	35,500 -
56.	Til en <i>Caserne</i>	10,000 -
57.	Til adskillige <i>Broer</i> og <i>Veie</i>	3,800 -
58.	<i>Præmier</i> til <i>Fabrikantere</i> , og til at opmuntre og understøtte <i>Vævere</i>	17,000 -
		<hr/> 150,000 -

Foruden disse overordentligen anvendte Summer til Kongens adskillige Pro-
vintfers Forbedring, som beløbe sig til 1,901,756 -

Har hans Majestet endnu tilstaaet til de store Ödeleggelses Istandsættelse, som Flodernes Overfvømmelser i Foraaret 1785 forarsagde i March, Slesien og Pomeran, til at hielpe de Personer, der have lidt ved disse Hændelser, og at istandsætte Dæmningerne, en Sum af 1,000,000 -

Saa at alle Summerne, som Kongen overordentligen og bortsienkende har tilstaaet i Aaret 17 $\frac{85}{86}$ til alle det Preussiske Monarkies Provintser, stige tilfammen til - - - 2,901,756 Rd.

Kiöbenhavn 1786.

Trykt hos AUGUST FRIDERICH STEIN.

